

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Kodanikuühiskonna konstruktiivsem roll keskkonnaõiguse rakendamisel“**(ettevalmistav arvamus)**

(2020/C 47/07)

Raportöör: **Arnaud SCHWARTZ**Kaasraportöör: **István KOMORÓCZKI**

Konsulteerimistaotlus	Euroopa Komisjon, 18.12.2019
Õiguslik alus	Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 304 ettevalmistav arvamus
Täiskogu otsus	11.12.2018
Vastutav sektsioon	põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon
Vastuvõtmine sektsioonis	1.10.2019
Vastuvõtmine täiskogus	30.10.2019
Täiskogu istungjärk nr	547
Hääletuse tulemus (poolt/vastu/erapooletuid)	152/3/1

1. Järeldused ja soovitused

1.1. Euroopa Komisjon kinnitas käesolevat arvamust taotledes, et organiseeritud kodanikuühiskonnas on tööandjatel, töötajatel ja muudel esindajatel rakendamises keskne roll. Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee nõustub sellega ja rõhutab – nagu ka varasemates arvamustes ⁽¹⁾ ⁽²⁾ –, et keskkonnavalasid õigusakte ei ole nõuetekohaselt rakendatud, kuna kõikidel institutsioonilistel tasanditel jääb puudu poliitilisest tahtest. Küsimus ei ole mingil juhul selles, et kodanikuühiskond ei täida oma rolli piisavalt või konstruktiivselt.

1.2. Seepärast kutsub komitee komisjoni üles töötama ELi tasandil välja parema nõuetele vastavuse raamistiku. Selleks tuleks kaebusi ja rikkumisi läbipaistvaval ja resoluutsemal viisil käsitleda ning ka inim- ja rahalisi ressursse suurendada (näiteks mitmeaastase finantsraamistiku raames). Eesmärk on täpsustada, mis on ELi keskkonnavalasid õigusaktid, kontrollida, kas need on nõuetekohaselt rakendatud, hinnata neid ja abistada vajaduse korral kohtuid nende ülesannete täitmisel.

1.3. Komitee toetab keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise protsessi, mis on oluline ulatusliku keskkonnateabe saamiseks sellistes küsimustes nagu kestlikkus, kliimamuutused ja elukvaliteet Euroopas. Komitee ootab siiski, et Euroopa Komisjon ja liikmesriigid täidaksid oma kohustusi, lisades kodanikuühiskonna organisatsioonide seisukohad keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise ja riigipõhistesse aruannetesse.

1.4. Samuti palub komitee komisjonil kaasata kodanikuühiskonna organisatsioone süstemaatilisemalt ELi keskkonnaõiguse tulevastesse toimivuskontrollidesse ja keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise eelseisvatesse protsessidesse nii riigi kui ka ELi tasandil. See kaasamine peaks toimuma väga varases etapis – hindamiskriteeriumide kindlaksmääramise ajal – koostöös Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee või samaväärsete komiteedega, sõltuvalt sellest, kas see leiab aset Euroopa, riigi või kohalikul tasandil.

⁽¹⁾ EMSK arvamus „ELi meetmed keskkonnanõuete täitmise ja keskkonnavalasid juhtimise parandamiseks“ (ELT C 283, 10.8.2018, lk 83).

⁽²⁾ EMSK arvamus „Õhukvaliteeti, vett ja jäätmeid käsitlevate ELi keskkonnavalasid õigusaktide rakendamine“ (ELT C 110, 22.3.2019, lk 33).

1.5. Komitee palub komisjonil kindlustada, et liikmesriigid töötavad välja ja võtavad kasutusele ühtlustatud, keskkonnahoidlikud ja jätkusuutlikud maksusüsteemid, mis tuginevad „saastaja maksab“ põhimõttele, ning rakendavad neid. Niimoodi suunatakse ressursid süstemaatiliselt ümber neile, kes tegutsevad pinnase, vee ja õhu saastamise ärahoidmise nimel. Seda põhimõtet tuleks kohaldada ka valdadele ning muudele kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele.

1.6. Keskkonna alal tegutsevad kodanikuühiskonna organisatsioonid ja VKEd tuleks ulatuslikumalt kaasata töötajate teavitamise ning keskkonnahariduse ja -koolituse kujundamisse, et tagada üldsusele põhiteadmised nimetatud küsimustes. Asjaomast koostööd peaksid toetama ja rahastama liikmesriigid. Iga riigi riiklik õppekava peaks sisaldama kohustuslikke kliima- ja keskkonnateemasid (õpilastele vanuses 6–18 eluaastat) ning alates 2020. aastast peaksid keskkonna alal tegutsevad kodanikuühiskonna organisatsioonid osalema kohustuslikus korras teoreetilises või praktilises töös.

1.7. Poliitilisel tasandil soovib komitee kõikidel liikmesriikidel tungivalt moodustada vähemalt keskkonnakaitseministeeriumi, mis võimaldaks neil keskenduda enam keskkonnaõigusele ning parandada selle koordineerimist ja jõustamist.

1.8. Komitee soovib liikmesriikidel ökoloogilise jalajälje vähendamiseks ja kestliku arengu edendamiseks rakendada täielikult keskkonnahoidlike riigihangete strateegiaid Euroopa Komisjoni korrapärase ja otsese järelevalve all. Komisjon peaks rohkem nõudma kodanikuühiskonna organisatsioonidega konsulteerimist keskkonnahoidlike riigihangete ettevalmistamisel ja laekunud pakkumiste lõpphindamisel. Samuti peaks komisjon edendama võimalust kasutada ELi rahalisi vahendeid keskkonnahoidlike riigihangete positiivse mõju tugevdamiseks.

1.9. EL peab aitama välja töötada kohaliku arengu mudeleid ja edendama ulatuslikku kohalikku keskkonnakaitset. Eelnimetatud põhjustel on vaja nähtavamalt ELi kohalolu kohalikul tasandil, et tagada ELi rahaliste vahendite otstarbekas kulutamine ning asjaomaste avaliku ja erasektori sidusrühmade kaasamine keskkonnaõiguse ja keskkonnajuhtimise nõuetekohasesse rakendamisse. Samuti võiks sellega vastata vajadusele kindlustada, et ELi äärepoolseimates piirkondades elavaid inimesi ja seal tegutsevaid organisatsioone toetataks ja koheldaks ELi olulise osana. Samuti peaks komisjon tagama, et värvatakse piisaval hulgal hästi koolitatud töötajaid teabe ja õiguskaitse kättesaadavuse valdkonnas ning eelkõige nõuetekohase rakendamise jälgimise alal.

1.10. Komitee juhib tähelepanu sellele, et komisjon peab kindlustama ja jõuliselt hoidma meie põhilisi keskkonna- ja sotsiaalseid standardeid, kui ta propageerib ja kaitseb ELi majandust ülemaailmsel kaubanduslääbirääkimistel. See ei ole pelgalt üks viis parandada Euroopa konkurentsivõimet ja Euroopa kuvandit ning kindlustada Euroopa elanikele ja piirkondadele tulevik, vaid loob ka võimaluse näidata ülejäänud maailmale demokraatlikumat ja kestlikumat juhtimismudelit, mis tugineb kodanikuühiskonna organisatsioonide jõulisemale kaasamisele.

1.11. Komitee teeb ettepaneku luua kolmepoolne organ (Euroopa Komisjon, liikmesriigid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid), et lahendada vaidlused ja/või arutleda kodanikuühiskonna organisatsioonide tõstatatud probleemide üle enne võimaliku keskkonnakahju tekkimist või õiguskaitsevahendi otsimist. Lisaks peaks juhul, kui kodanikuühiskonna organisatsioon teatab probleemist, olema ELi sõltumatul teaduslikul nõuandeorganil võimalik esitada soovitusi Euroopa Komisjonile. Samuti peaks komisjon põhjendama oma otsuseid.

1.12. Liikmesriigid ja komisjon peaksid laiendama ka poliitilist, rahalist ja kutselist abi VKEdele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele, et nad saaksid keskenduda keskkonnakaitsele pärast 2020. aastat.

2. Üldised märkused

2.1. *Kodanikuühiskonna roll keskkonnaõiguse haldamisel, rakendamisel ja hindamisel*

Kontekst

2.1.1. Euroopa Komisjoni esimene asepresident Frans Timmermans kirjutas 2018. aasta detsembris komitee presidendile kirja, milles ta taotles käesoleva ettevalmistava arvamuse koostamist. Ta kinnitas selles, et kodanikuühiskonnal, st tööandjatel, töötajatel ja muudel esindajatel on rakendamises keskne roll. Organiseeritud kodanikuühiskonna häälekandjana kajastab komitee ELi ühiskonna rohujuuretasandi seisukohti valdkondades, millele viidati eelnimetatud kirjas.

2.1.2. Komitee on paari viimase aasta jooksul vastu võtnud mitu sellekohast arvamust, mida komisjon peaks arvesse võtma ⁽³⁾ ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ EMSK arvamus „ELi meetmed keskkonnanõuete täitmise ja keskkonnavalase juhtimise parandamiseks“ (ELT C 283, 10.8.2018, lk 83).

⁽⁴⁾ EMSK arvamus „Õhukvaliteeti, vett ja jäätmeid käsitlevate ELi keskkonnavalaste õigusaktide rakendamine“ (ELT C 110, 22.3.2019, lk 33).

2.1.3. Pidades silmas kogu maailma kodanike aina kasvavat muret keskkonna pärast, ⁽⁵⁾ soovib komitee komisjonile meelde tuletada, et üks keskkonnaõiguse parema rakendamise suurimaid probleeme on olnud poliitilise tahte puudumine kohalikul, riigi ja ELi tasandil. Selle tagajärjeks on ka ebapiisavad inim- ja rahalised ressursid (näiteks mitmeaastase finantsraamistiku raames), mis on vajalikud selleks, et selgitada keskkonnavalaste õigusaktide otstarvet, tagada nende nõuetekohane rakendamine, abistada vajaduse korral kohtuid nende ülesannete täitmisel ⁽⁶⁾ ja eelnimetatud hinnata. Teisipidi ei tulene keskkonnavalaste õigusaktide ebapiisav rakendamine sellest, et kodanikuühiskond ei ole oma rolli piisavalt või konstruktiivselt täitnud. Komitee on seisukohal, et süü lasub suuresti seadusandlikel kogudel, kes ei ole sellest lihtsalt piisavalt hoolinud.

2.1.4. Vähem tähtis pole komitee arvates ka see, et organiseeritud kodanikuühiskonna rolli ELi keskkonnavalate haldamisel, rakendamisel ja hindamisel tuleb tugevdada, et saavutada ÜRO kestliku arengu eesmärgid alates esimesest eesmärgist ja viia ellu üleilmsed kliimakokkulepped. Sellega seoses juhib komitee pädevate asutuste tähelepanu arvamuses nimetatud võimalustele üldise, valdkondliku ja sisulise olukorra parandamiseks.

Teabe kättesaadavus

2.1.5. Komitee toetab kindlalt keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise protsessi, mis on oluline ulatusliku keskkonnateabe saamiseks sellistes küsimustes nagu kestlikkus, kliimamuutused ja elukvaliteet Euroopas. Komitee ootab, et Euroopa Komisjon ja liikmesriigid täidaksid oma kohustusi, lisades kodanikuühiskonna organisatsioonide seisukohad keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise ja riigipõhistesse aruannetesse.

2.1.6. Komitee palub komisjonil nõuda liikmesriikidelt sellise mehhanismi kasutuselevõttu, mis võimaldab keskkonnateabele juurdepääsu ühe kuu jooksul (Ärhusi konventsioon) ⁽⁷⁾. Enam ei saa pidada vastuvõetavaks olukorda, kus üldsus on sunnitud seda teavet ootama mõnikord üle aasta.

2.1.7. Komitee kutsub komisjoni samuti üles tutvustama ja propageerima ELi direktiivide visiooni paremini, korrapärasemalt ja tõhusamalt sotsiaalmeedia kaudu. Seda võiksid toetada kodanikuühiskonna organisatsioonid. Oluline on pidev koolitus ja harimine keskkonnaküsimustes.

Osalemine

2.1.8. Komitee palub komisjonil kaasata kodanikuühiskonna organisatsioone süstemaatiliselt ELi keskkonnavalate tulevastes toimivuskontrollides ning keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise eelseisvatesse protsessidesse nii riigi kui ka ELi tasandil. See kaasamine peaks toimuma väga varases etapis – hindamiskriteeriumide kindlaksmääramise ajal – koostöös Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee ja samaväärsete komiteedega riigi ja kohalikul tasandil.

2.1.9. Komitee kordab varasemates arvamustes ⁽⁸⁾ ⁽⁹⁾ väljendatud seisukohta, et keskkonnakaitsemeetmete rakendamise tulemuslikkus sõltub osaliselt kodanikuühiskonnale (töötajad, töötajad ja muud sidusrühmad) aktiivsema rolli andmisest. Seega kordab komitee oma üleskutset kaasata kodanikuühiskonna organisatsioone ulatuslikumalt ja struktuursemalt, mis võib omakorda tugevdada keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamist. Näiteks tuleb riigi tasandil keskkonnaküsimusi käsitlevatele kodanikuühiskonna organisatsioonidele ja teadusringkondadele anda võimalus panustada oma oskusteabe ja teadmistega riigipõhistesse aruannetesse ning struktureeritud dialoogi riikidega ja nende järelmeetmetesse.

2.1.10. Sama kehtib ELi kaubanduslääbirääkimiste kohta: komisjon peab kindlustama ja jõuliselt hoidma meie põhilisi keskkonnavalate ja sotsiaalseid standardeid, kui ta propageerib ja kaitseb ELi majandust ülemaailmsel kaubanduskõnelustel. See ei ole pelgalt üks viis parandada Euroopa konkurentsivõimet ja Euroopa kuvandit ning kindlustada Euroopa elanike ja piirkondade tulevik, vaid loob ka võimaluse näidata ülejäänud maailmale demokraatlikumat ja kestlikumat juhtimismudelit, mis tugineb kodanikuühiskonna organisatsioonide jõulisemale kaasamisele.

2.1.11. Kodanikuühiskonna organisatsioonidel palutakse sageli tõstatada ja väljendada ühiskonna muresid seoses rakendamise kulude ja ebameeldivustega. Seetõttu teeb komitee ettepaneku, et kodanikuühiskonna organisatsioonidel peaks olema roll menetluste varasemas etapis, kui neil palutakse korraldada arutelusid ja osaleda oluliste osalejatena vaidluste lahendamisel. Komitee arvab, et vaidlused tuleks lahendada menetluse varasemas etapis.

⁽⁵⁾ <https://globalities.com/latest/reports/environmental-concern>.

⁽⁶⁾ EMSK arvamus „Õhukvaliteeti, vett ja jäätmeid käsitlevate ELi keskkonnavalate õigusaktide rakendamine“ (ELT C 110, 22.3.2019, lk 33) (järelalus 1.5)

⁽⁷⁾ <https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>.

⁽⁸⁾ EMSK arvamus „ELi keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamine“ (ELT C 345, 13.10.2017, lk 114).

⁽⁹⁾ EMSK arvamus „Õhukvaliteeti, vett ja jäätmeid käsitlevate ELi keskkonnavalate õigusaktide rakendamine“ (ELT C 110, 22.3.2019, lk 33).

2.1.12. Komitee teeb ettepaneku luua kolmepoolne organ (Euroopa Komisjon, liikmesriigid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid), et lahendada vaidlused ja/või arutleda kodanikuühiskonna organisatsioonide tõstatatud probleemide üle enne võimaliku keskkonnakahju tekkimist või õiguskaitsevahendi otsimist. Lisaks peaks juhul, kui kodanikuühiskonna organisatsioon teatab probleemist, olema ELi sõltumatul teaduslikul nõuandeorganil võimalik esitada Euroopa Komisjonile soovitusi. Samuti peaks komisjon põhjendama oma otsuseid.

Õiguskaitse kättesaadavus

2.1.13. Komitee osutab veel kord varasemale arvamusele⁽¹⁰⁾ ja kutsub Euroopa Komisjoni üles tõhustama kodanikuühiskonna juurdepääsu õigusemõistmisele (nt anda kodanikuühiskonna organisatsioonidele õigus pöörduda Euroopa Liidu Kohtusse ning kasutada erikohtunikke ja prokuröre ELi, riigi ja kohalikul tasandil).

2.1.14. Samuti arvab komitee, et õiguskaitse kättesaadavuse parandamiseks peaks üksikisikutel olema võimalus pöörduda otse Euroopa Liidu Kohtu poole, nagu Euroopa Inimõiguste Kohtu puhul, kui on tegemist ELi õiguse ülevõtmisega riiklikku õigusse ja oma riigi õiguskaitsevahendid on ammendatud.

2.1.15. Kuna kohtusüsteemis esineb sageli ulatuslikke viivitusi, kutsub komitee komisjoni üles kaaluma keskkonnanalase ettekirjutuse koostamist, mida kasutatakse juhul, kui tegemist ei ole hädaolukorraga, ja mida liikmesriigid peavad täitma, mis tähendab, et kui tegemist võib olla otsese ohuga keskkonnale, peatatakse töö kuni esimese astme kohtu otsuseni.

2.1.16. Samuti palub komitee komisjonil luua sobiv mehhanism, et keskkonnakahju tekitamise eest makstavad trahvid investeeritaks keskkonnakaitset toetavatesse meetmetesse.

2.2. Kodanikuühiskonna ettepanekud VKEd, töandjate, ametiühingute ja keskkonnaorganisatsioonide rolli kohta keskkonnaõiguse rakendamisel

VKEd roll keskkonnaõiguse rakendamisel

2.2.1. Nagu komitee on rõhutanud varasemas arvamuses,⁽¹¹⁾ on ta – sarnaselt komisjoniga – skeptiline, kuna peab keskkonnanõuete täitmise ja keskkonnanalase juhtimise tagamise mehhanismide ebapiisavat järgimist kahetsusväärseks teguriks, mis aitab kaasa ebauusa konkurentsile ja majandusliku kahju tekkimisele.

2.2.2. Iseäranis VKEd ja mikroettevõtjad, määratletuna kas töötajate arvu või käibe ja bilansimahu alusel,⁽¹²⁾ moodustavad 99,8 % Euroopa ettevõtjatest. VKEd panus väärtusloomesse ja tööhõivesse ja nende keskkonnamõju on märkimisväärsed. Ehkki VKEdel on üksikult võetuna enamasti piiratud inim- ja rahalised ressursid, on igaühe huvides mobiliseerida ja julgustada neid keskkonnakaitse eeskirjadele. VKEd suutlikkus ja osalus innovatsioonis, uuendustes, töökohtade loomises ja sotsiaalse progressi säilitamises on väga olulised ÜRO kestliku arengu eesmärkide ja Pariisi kokkuleppe üleilmsete kliimaeesmärkide saavutamiseks. Ka mitmes muus tähtsas valdkonnas, nagu tervishoid, põllumajandus, tootmine, turism ja majutus, teenused ja ärivaldkond üldiselt, on oluline välja töötada ja ühtlustada keskkonnastandardeid, kindlustada kestlik areng ja võidelda kliimamuutustega. Neis küsimustes peaksid Euroopa Komisjon, liikmesriigid ja kodanikuühiskonna organisatsioonid tõesti tegema tihedamat koostööd VKEdega.

2.2.3. Komitee palub komisjonil tagada, et liikmesriigid töötavad välja ja võtavad kasutusele ühtlustatud, keskkonnahoidlikud ja jätkusuutlikud maksusüsteemid, mis tuginevad „saastaja maksab“ põhimõttele, ning rakendavad neid. Nii suunatakse ressursid süstemaatiliselt ümber neile, kes võitlevad pinnase, vee ja õhu saastamise vastu. Seda põhimõtet tuleks kohaldada ka valdadele ning muudele kohalikele ja piirkondlikele omavalitsustele.

Ametiühingute ja töandjate roll keskkonnaõiguse rakendamisel

2.2.4. Komitee kutsub Euroopa Komisjoni üles osaliselt subsideerima kulusid, mis tekivad töötajate koolitamisel keskkonnanäeskirjade tundmaõppimise ja rakendamise vallas ametiühingute ja/või töandjate korraldatud kursuste raames.

⁽¹⁰⁾ EMSK arvamus „ELi meetmed keskkonnanõuete täitmise ja keskkonnanalase juhtimise parandamiseks“ (ELT C 283, 10.8.2018, lk 83).

⁽¹¹⁾ EMSK arvamus „ELi meetmed keskkonnanõuete täitmise ja keskkonnanalase juhtimise parandamiseks“ (ELT C 283, 10.8.2018, lk 83).

⁽¹²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32003H0361>.

2.2.5. Keskkonnakaitsega tegelevad kodanikuühiskonna organisatsioonid ja VKEd tuleks ulatuslikumalt kaasata töötajate teavitamise ning keskkonnahariduse ja -koolituse kujundamisse, et tagada üldsusele põhiteadmised nimetatud küsimustes. Nimetatud koostööd peaksid rahastama liikmesriigid. Iga riigi riiklik õppekava peaks sisaldama kohustuslikke kliima- ja keskkonnateemasid (õpilastele vanuses 6–18 eluaastat) ning alates 2020. aastast peaksid keskkonna alal tegutsevad kodanikuühiskonna organisatsioonid osalema kohustuslikus korras teoreetilises või praktilises töös.

Keskkonnaküsimustega tegelevate kodanikuühiskonna organisatsioonide roll keskkonnaõiguse rakendamisel

2.2.6. Komitee palub Euroopa Komisjonil tagada, et ELi eelarvest kaetaks kulud, mis on seotud kasumit mittetaotlevate kodanikuühiskonna organisatsioonide panusega ELi ja riiklikesse protsessidesse, samuti keskkonnaõiguse haldamise, rakendamise ja hindamise struktuuri.

2.2.7. Üldiselt öeldes peaksid liikmesriigid ja Euroopa Komisjon laiendama enam poliitilist, rahalist ja kutselist abi VKEdele ja kodanikuühiskonna organisatsioonidele, et nad saaksid keskenduda keskkonnakaitsele pärast 2020. aastat.

2.2.8. Keskkonnaküsimustega tegelevatel kodanikuühiskonna organisatsioonidel peaks olema võimalus osaleda otsustusprotsessis ELi rahaliste vahendite kasutamise üle keskkonda mõjutavates piirkondliku tasandi projektides. Lisaks peaksid need vahendid olema kodanikuühiskonna organisatsioonidele kergemini kättesaadavad.

2.2.9. Samuti peavad keskkonna alal tegutsevad kodanikuühiskonna organisatsioonid olema suutelised nõustama ja osalema keskkonnadirektiividega seotud liikmesriigipõhiste aastaaruannete koostamisel (näiteks seoses linnudirektiivi ja elupaikade direktiiviga või iga liikmesriigi keskkonnaseisundiga seotud küsimustes). Euroopa Komisjon peaks olema ka valvsam selle tagamisel, et liikmesriigid esitaksid need aruanded õigeaegselt (sest mõningaid aruandeid ei esitata elupaikade direktiivi⁽¹³⁾ artiklis 16 või linnudirektiivi⁽¹⁴⁾ artiklis 9 ette nähtud tähtajaks).

2.3. *Organiseeritud kodanikuühiskonna ettepanekud oma rolli kohta keskkonnaõiguse rakendamisel jätmete, õhu ja bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas*

Kodanikuühiskonna roll keskkonnaeeskirjade rakendamisel jätmete valdkonnas

2.3.1. Komitee tunneb suurt muret sellepärast, et Euroopa Komisjoni aruande kohaselt on poolte ELi liikmesriikide puhul oht, et nad ei täida 2020. aastaks 50 % olmejäätmete ringlussevõtu eesmärki⁽¹⁵⁾.

2.3.2. Komitee kutsub komisjoni ja liikmesriike üles järk-järgult loobuma ringlussevõetavate jätmete põletamisest ja matmisest. On ülim aeg selleks, et Euroopa Komisjon ja liikmesriigid täidaksid pigem oma kohustused looduskaitse vallas, mitte ei laseks ennat mõjutada lobitööst hädavajaliku kestliku ja jäätmevaba ringmajanduse vastu.

2.3.3. Sellega seoses kutsub komitee kõiki liikmesriike üles täitma olulist rolli keskkonnakaitsele keskendumisel ja selle huvides tegutsemisel. Komisjon peaks nõudma liikmesriikidel riigi valitsuse koosseisus keskkonnakaitse ja kestliku arengu valdkonnaga tegelava ministeeriumi loomist, mis võimaldaks liikmesriikidel enam keskenduda ELi keskkonnaeeskirjade kooskõlastamisele ja jõustamisele.

2.3.4. Samuti kutsub komitee liikmesriike üles algatama üldsusele, sh alg- ja keskkoolidele suunatud arusaadavaid koolitus- ja teabekampaaniaid jätmetekke vältimise ja jäätmekäitluse valdkonnas, et hõlbustada jäätme-eesmärkide täitmist ning toetada seda protsessi parema hariduse ja koolituse abil. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid peaksid keskkonnakaitsealase üldise sotsiaalse vastutuse paremaks esiletoomiseks kajastama VKEde ja vabaühenduste jätmete kogumisele ja käitlusele suunatud tegevust veebi vahendusel korrapäraselt ja palju laiemalt. Komitee teeb ettepaneku, et komisjon peaks Euroopa roheline pealinna auhinna (2019. aastal Oslo)⁽¹⁶⁾ eeskujul andma alates 2020. aastast riikide keskkonna alal tegutsevatele vabaühendustele vajalikud rahalised vahendid, et anda liikmesriikides igal aastal välja samalaadne *roheline auhind* kolmele maapiirkonna asulale (linnale või väikelinnale) nende keskkonnatoime alusel. Auhind oleks mõistagi pigem sümbolne kui materiaalne, samas kui sellele suunatud kohalike ja riiklike meediakanalite huvi rõhutaks küsimuse tähtsust.

⁽¹³⁾ Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.7.1992, lk 7).

⁽¹⁴⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 30. novembri 2009. aasta direktiiv 2009/147/EÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (ELT L 20, 26.1.2010, lk 7).

⁽¹⁵⁾ COM(2019) 149 final.

⁽¹⁶⁾ http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/index_en.htm.

2.3.5. Maksud, maksusanktsioonid, teatavate maksude maksmisest vabastamine ja maksusoodustused on riikide majandusjuhtimise ja majanduskasvu olulised stiimulid, millega julgustatakse sidusrühmi vähendama jäätmeteket, kõrvaldama ja hävitama jäätmeid ning käitlema jäätmeid kui kasulikku ressursi, või takistatakse eelnimetatud. Mis puudutab VKEde kaasamist jäätmeressursside tõhusamasse käitlemist ja parema õhukvaliteedi säilitamisse, siis soovib komitee liikmesriikidel kehtestada kõrgemad maksud jäätmete prügilatesse ladustamise eest, vähendada olulisel määral jäätmete põletamist või see isegi keelata ning rakendada jäätmete kogusest sõltuvate tasude põhimõtet kõikides liikmesriikides, samuti kehtestada trahvid saastunud ringlussevõetavate ressursside eest. Väga kasulik oleks kehtestada rohelised (ehk keskkonnahoidlikud) maksud või ühekordsed maksusoodustused VKEdele oluliste jäätmekäitluse ja jäätmete korduskasutamisega seotud uuenduste eest.

2.3.6. Komitee toetab kindlalt jäätmete raamdirektiivis ⁽¹⁷⁾ esitatud põhieesmärke, mille kohaselt tuleks jäätmeid käidelda „viisil, mis ei sea ohtu inimese tervist ega kahjusta keskkonda ning mis eelkõige [...] ei ohusta vett, õhku, pinnast, taimi ega loomi, [...] ei põhjusta müra- ega lõhnahäiringuid ning [...] ei kahjusta paikkonda ega erihuvi pakkuvaid paiku“. Komisjon peaks järelemeetmena täiendama ELi jäätmeid käsitlevaid õigusakte ja meetmeid, kavandades kombinatsiooni jäätmete liigiti kogumise meetoditest (ükselt ukselt prügikogumine, eriliigilise prügi konteinerid kõrvuti, jäätmevastuvõtukeskused, kollektiivsed-ühiskondlikud prügikogumismetmed) ja luues riiklike jäätmevastuvõtukeskuste võrgustiku. Jäätmete kõrvaldamise koormust vähendavad ühekordselt kasutatavate PET-, alumiinium-, klaaspakendite tagatisrahasüsteemide kohustuslik rakendamine (ja jõustamine), suurjäätmete arukas kasutamine (korduskasutuskeskused), jäätmete eraldi kogumise laiendamine (tekstiilijäätmed, biolagunevad jäätmed, ohtlikud jäätmed) ning kodumajapidamiste ja kogukondade korraldatava komposteerimise ulatuslikum edendamine koos rahalise ja tehnilise toega komposti kasutamiseks.

2.3.7. Asjakohaste keskkonnaotsuste langetamise ja riiklikku rakendamise tuleks paremini kaasata kodanikuühiskonna organisatsioonid ja asjaomased VKEd (peamiselt jäätmekäitlusettevõtted). Liikmesriigid peaksid looma rahalise toetamise süsteimid VKEdele, kes on aktiivsed jäätmete kogumisel, ringlussevõtul ja ümberhindamisel ning ringmajanduses üldisemalt.

2.3.8. Komitee soovib liikmesriikidel ökoloogilise jalajälje vähendamiseks ja kestliku arengu edendamiseks rakendada täielikult keskkonnahoidlike riigihangete strateegiaid Euroopa Komisjoni korrapärase ja otsese järelevalve all. Komisjon peaks rohkem nõudma liikmesriikides keskkonna alal tegutsevate vabaihenduste kaasamist keskkonnahoidlike riigihangete ettevalmistamisse ja laekunud pakkumiste lõpphindamisse. Samuti peaks komisjon edendama võimalust kasutada ELi rahalisi vahendeid keskkonnahoidlike riigihangete positiivse mõju tugevdamiseks.

2.3.9. Keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise aruandeid ⁽¹⁸⁾ tuleks avaldada korrapäraselt, eesmärgiga jagada jooksvalt asjakohast teavet. 4. juulil 2019 avaldatud keskkonnapoliitika rakendamise läbivaatamise aruandes viidati uuringule, mille kohaselt on praeguste keskkonnapoliitika rakendamise vajakajäämist hinnanguline kogumaksumus ühiskonnale 55 miljardit eurot aastas ⁽¹⁹⁾.

2.3.10. ELi liikmesriikide keskkonnaametite ja omavalitsuste vastastikused ekspertide vahetused on toiminud viimased kaks aastat hästi, suurendades oluliselt sidusrühmade teadlikkust. Kuid omandatud uusi ideid ja parimaid tavasid peaks liikmesriikides veebi vahendusel palju laiemalt kajastama, tagades vastastikuse teabevahetuse ürituste sisu ja tulemuste korrapärase avaldamise. Riigi kodanikuühiskonna organisatsioonide ja VKEde parem kaasamine võiks viia tihedamale tehnilisele või ärikoostööle ja VKEde võimaluste kiiremale äratundmisele. Komitee kutsub komisjoni üles teatama igal aastal avalikult üleilmsetest keskkonnapäevadest, ⁽²⁰⁾ kutsudes liikmesriikide kohalikke sidusrühmi üles ja võimaldades neil tegutseda, kui on tegemist sidusrühmade, ettevõtjate, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja ametiasutuste ergutamise või rahastamisega eesmärgiga korraldada jäätmete kogumise, koristamise või õhukvaliteedi parandamise üritusi.

Kodanikuühiskonna roll keskkonnaõiguse rakendamisel õhu valdkonnas

2.3.11. Liikmesriigid peaksid üha süvenevate tervise- ja keskkonnaprobleemide tõttu parandama üldist õhu kvaliteeti ja kaasama vabaihendusi ja ettevõtjaid aktiivsemalt saastamise ärahoidmise protsessi. Nii kodumajapidamiste kütmine kivisöe ja niiske puiduga, vabas õhus kaubandusjäätmete (nt plasti - ja tekstiilijäätmete), aiaprügi ja muude jäätmete põletamine, saastavamate mootoritega vanad sõidukid, tsiviil- ja sõjalennundus, ⁽²¹⁾ maanteetransport, meretransport, jõe- ja ookeaniristluslaevad, samuti teatud tööstus- ja põllumajandustavad saastavad kõik märkimisväärselt õhku.

⁽¹⁷⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 19. novembri 2008. aasta direktiiv 2008/98/EÜ, mis käsitleb jäätmeid ja millega tunnistatakse kehtetuks teatud direktiivid (ELT L 312, 22.11.2008, lk 3), <http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>.

⁽¹⁸⁾ http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/eir_2019.pdf.

⁽¹⁹⁾ http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/study_costs_not_implementing_env_law.pdf.

⁽²⁰⁾ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_environmental_dates.

⁽²¹⁾ EMSK arvamus teemal „Heitkogustega kauplemise süsteem lennutegevuses“ (ELT C 288, 31.8.2017, lk 75).

2.3.12. Komitee tunnustab täiel määral ühist põllumajanduspoliitikat, millega kehtestati siduvad keskkonnakaitse eeskirjad, et edendada kestlikku arengut (Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 11), tarbijakaitse eeskirjad (artikkel 12), loomade heaolu nõuded (artikkel 13) jne. Komitee ergutab komisjoni jätkama nimetatud valdkondade täiustamist ja kehtestama näiteks uued ühise põllumajanduspoliitika meetmed, mis on seotud õhu kvaliteedi parandamise ja heitkoguste vähendamisega. Kuid EL peaks väikeettevõtjate ja põllumajandustootjate kantavate kuludega seotud probleemide vähendamiseks rakendama täiel määral ka otsust luua nõuetekohane alternatiivkütuste taristu, ⁽²²⁾ mis lepiti kokku direktiiviga 2014/94/EL alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtu kohta ⁽²³⁾.

2.3.13. Komisjon peaks peatama rohkem kui viie aasta vanuste kasutatud sõidukite piiriülese müügi, et vähendada vanade autode põhjustatavat õhusaastet. Õhusaaste vähendamisel on olulised tegurid maanteekaubaveo vähendamine, raudtee-, mere- ja jõekaubaveole paremate tingimuste loomine ning asustatud piirkondades vähese heitega alade kehtestamine. Õhu- ja mürasaaste ärahoidmiseks on vaja teha kestvaid jõupingutusi ja kasutada liikmesriikide rahalisi vahendeid, et asendada aastatel 2022–2027 praegused iganenud diiselmootoritega sõidua autod elektriautodega või vähemalt nende mootorid vähem saastavate mootoritega.

2.3.14. Komisjon peaks õhu kvaliteedi parandamiseks toetama liikmesriike veeremi ajakohastamisel, raudteedel kiirusepiirangute kaotamisel, veoautodele ette nähtud elektroonilise vahemaapõhise teemaksu arvestuse laiendamisel kõikidele maanteedele ja heitkoguste alusel kogutava teemaksu süsteemis suurema eristuse kohaldamisel. Liikmesriigid peaksid vabauhenduste ja asjaomaste VKE-dega peetavale dialoogile tuginedes kehtestama suurlinnade tänavatel sõitmise tasu (sh hiljemalt 2025. aastal nn ummikutasu) ja rajama suurlinnades enam jalakäijate tsoone, suuremaid parke ja muid haljasalasid. Nende tsoonide kavandamise ja rajamise tuleks korrapäraselt kaasata vabauhendusi ja VKEsid ning nendega veebi vahendusel nõu pidada.

2.3.15. Komitee kutsub komisjoni üles kaaluma uusi eeskirju taastuvenergia ulatuslikuma kasutamise kohta, suurendades seeläbi taastuvate energiaallikate osakaalu elektri ja küttega varustamisel. Nii vabauhendused kui ka VKEd peaksid olema nähtavalt kaasatud uute riiklike energiakavade koostamisse, mille tulemusena väheneks energia ja iseäranis fossiilkütuste tarbimine. Liikmesriigid peaksid arutama sellekohaseid praktilisi ja teostatavaid ettepanekuid; kaardistada tuleks ka parimaid tavasid ja eraldada vajalikke rahalisi vahendeid. Liikmesriigid peaksid korrapäraselt jagama oma parimaid keskkonnatavasid.

Kodanikuühiskonna roll keskkonnaõiguse rakendamisel bioloogilise mitmekesisuse valdkonnas

2.3.16. Komitee jaoks on eelkõige bioloogilisele mitmekesisusele avalduvat mõju silmas pidades ülioluline, et liikmesriigid korraldavad avalikke arutelusid varases etapis, mil kõik võimalused on veel avatud ja alternatiive on võimalik realselt analüüsida. Peaasjalikult liikmesriikide ja pädevate asutuste ülesanne on tagada, et arendajad võtavad seda nõuet tõsiselt, ja soodustada avalikke arutelusid varases etapis.

2.3.17. Et võimaldada kodanikuühiskonna organisatsioonidel pidada reaalseid arutelusid Euroopa Komisjoniga, tuleks selgitada komisjoni toimimist (iseäranis otsuste langetamise viisi) ja tema ootusi (oodatava teabe laadi) näiteks keskkonnaõiguse mittejärgimise või bioloogilise mitmekesisuse kahjustamise ohu korral.

2.4. *Kodanikuühiskonna ettepanekud keskkonnaõiguse rakendamise kohta ja Euroopa Komisjoni rolli kohta aluslepingute täitmise järelevalvajana*

2.4.1. Komitee kutsub komisjoni üles esitama märkusi liikmesriikide parlamentidele, kui liikmesriik menetleb ELi keskkonnaõiguse riiklikku õigusse ülevõtmist.

2.4.2. Samuti soovib komitee, et komisjon koostaks kolmandate poolte nõudmisel seisukohad ja esitaks need asjaomastele pooltele, kui kõrgeimas kohtuastmes vaidlustatakse riiklik õigusnorm, millega ELi keskkonnaõigus on riiklikku õigusse üle võetud.

2.4.3. Komitee palub komisjonil tuletada liikmesriikidele meelde, et ELi õigusaktides ei ole määratletud ülemäärase ülevõtmise mõistet ja et ELi keskkonnaõiguses nõutakse, et keskkonnaseisundi parandamiseks tuleb võtta pidevaid meetmeid. Seega on ELi õigusaktides keelatud igasugune tagasilangus.

⁽²²⁾ EMSK arvamus „Alternatiivkütuste taristu tegevuskava“ (ELT C 262, 25.7.2018, lk 69).

⁽²³⁾ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 22. oktoobri 2014. aasta direktiiv 2014/94/EL alternatiivkütuste taristu kasutuselevõtu kohta (ELT L 307, 28.10.2014, lk 1), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX:32014L0094>.

2.4.4. Samuti kutsub komitee komisjoni üles selgitama liikmesriikidele, et ELi keskkonnaõiguses, millega lubatakse erandeid teise õiguse eeskirjadest, nõutakse, et need erandid oleksid riigiti rangelt piiratud, et vältida vastuolu ELi eesmärkidega.

2.4.5. Komitee ergutab komisjoni jätkama suuniste koostamist eesmärgiga hõlbustada teise keskkonnaõiguse tõlgendamist ja rakendamist iseäranis kahes valdkonnas:

- a) terviseküsimumuste arvessevõtmine keskkonnanahindamistes,
- b) märgalade määratlemine nende mitmeotstarbelisuse alusel.

2.4.6. EL peab aitama arendada ja jälgida kohaliku arengu mudeleid ja edendama keskkonnakaitset. Seepärast oleksid nõutavad komisjoni korrapärasemad kontrollid liikmesriikides kohapeal, tagamaks, et ELi rahalisi vahendeid kasutatakse otstarbekalt ning et asjaomased avaliku ja erasektori sidusrühmad rakendavad nõuetekohaselt keskkonnavaldkonna eeskirju ja juhtimist. Sellega võiks vastata ka üldisele nõudele, et ELi äärepoolseimates piirkondades elavaid inimesi ja seal tegutsevaid organisatsioone toetataks ja koheldaks ELi olulise osana. Samuti peaks komisjon tagama, et igas liikmesriigis värvatakse hästi koolitatud töötajaid teabe ja õiguskaitse kättesaadavuse valdkonnas ning veelgi enam keskkonnaeeskirjade nõuetekohase rakendamise jälgimise valdkonnas.

2.4.7. Komitee kutsub komisjoni presidenti üles andma keskkonnakaitse volinikule suuremad volitused iseäranis keskkonna ja tervise seotud küsimustes. Volinik peaks keskenduma ka maapiirkondade arengu koordineerimisele, elukvaliteedi parandamisele kõikjal ja liidu ettevõtjate ELi keskkonnanõuetele vastavuse tagamisele ning kõigis eelnimetatud tegevustes rohkem osalema. Konkurentsivõimeline majandus peab tulevikus muutuma majanduseks, mis hõlmab kõike ilusat ja head, s.o elukvaliteeti parandavat kultuuri, kunsti ja keskkonnaga seotud kohaliku tasandi tegevust. Meie üks peaesmärk peaks olema rahva õnneindeksi (GDH) kasv ehk üldise heaolu suurenemine, mis on seotud tervema majandusega ja mis pakub paremaid ja kestlikumaid majanduslikke, sotsiaalseid ja keskkonnaväärtusi, mida on võimalik taastada.

Brüssel, 30. oktoober 2019

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Luca JAHIER